

Kopátsy Sándor

Az Európai Unió jövője

Future of the European Union

ÖSSZEFOGLALÁS

Magyarország egyik legismertebb közgazdásza, aki 1953 óta minden gazdasági reformprogramban részt vett, az Európai Unió jövőjéről és az emberiség történetéről, nagy kihívásairól értekezik.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: A1, B11, B24, J1, O15, Q56

Kulcsszavak: Európai Unió, fejlődés, túlnépesedés, magyar gazdaság és társadalom

SUMMARY

One of Hungary's best-known economists, who has participated in every economic reform since 1953, about the future of the European Union, the history of mankind and the great challenges it faces.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: A1, B11, B24, J1, O15, Q56

Keywords: European Union, development, overpopulation, Hungarian economy and society

Az Európai Unió, az európai államok közös felépítménye a világtörténelem legnagyobb társadalmi úttévesztése. Ha van olyan magaskultúra a világon, aminek lehetetlen a közös felépítménye, akkor Európa a leginkább ilyen. Egy kicsi, de nagyon fontos kontinens teljes eltévedése azzal magyarázható, hogy a társadalomtudományok máig nem tisztázták, mit kell érteni olyan alépítmény alatt, amelyre közös felépítmény épülhet. A történelmi materialisták ugyan egyértelműen megfogalmazták, hogy a társadalmak felépítményét az alépítménye határozza meg, és ebben Marx volt a legkövetkezetesebb, de ő sem ment ennél tovább, sőt olyan marxista vallást alkotott, amelyik ettől a törvénytől a leginkább eltávolodott. E törvény ismerete nélkül is érvényesült a gyakorlati megvalósulása.

Fajunk életében is mindig és mindennütt, spontán olyan társadalmi felépítmény alakult ki, amely megfelelt az alépítményének. Ennek klasszikus példája, hogy amint kialakult a szántóföldi öntözéses

gabonatermelés, minden társadalom, a tudatosság jele nélkül, olyan osztálytársadalmakat alakított ki, amelyek védekeztek a túlnépesedés ellen. Nyoma sem található annak, hogy az uralkodó osztály tudatában lett volna annak, az elsődleges feladata a halálozás olyan szinten tartása, amely mellett nem jön létre a társadalom működésképtelensége. Ez nemcsak spontán módon történt, de utólag sem magyarázta meg a társadalomtudomány, hogy a termelő társadalmak annyira túlnépesedők lettek, hogy anarchiába kerülnek, ha a társadalom nem fokozza a halandóságot.

Mintegy hatezer éven át minden osztálytársadalom tudatosan arra törekedett, hogy a versenytársainál erősebb legyen, amit csak a számszerű fölénye jelenthetett, ugyanakkor a spontán túlnépesedés ellen szervezeten növelte a halandóságot. Lényegesen gyorsabb lett volna a népszaporulat, ha az uralkodó osztályok nem növelik a nyomort, nem hadakoznak a szomszédjaikkal, nem pusztítják egymás és a maguk erőforrásait, terjesztik a járványokat.

Azt Marx sem ismerte fel, hogy ha a társadalmak felépítményét az alépítménye determinálja, akkor a fajunk története csak olyan lehetett, amilyent a fajunk érdeke megkívánt. *A történelmünk nem tévedt el, hanem az egyetlen járható úton járt.* Ezért nem kritizálni kell az osztálytársadalmi múltunkat, hanem megmagyarázni, hogy miért ez volt a járható út. Ez az út páratlanul sikeres volt, mert ennek köszönhetően fajunk a Föld szinte minden természeti környezetében képes volt berendezkedni. Már a gyűjtögetéssel, a megjelenését követő mintegy 150 ezer év alatt, több százmillióssá válhatott. Ez ugyan a fajok életében példátlanul gyors fejlődésnek számított, de jóval rövidebb idő, alig hatezer év alatt többmilliárdos fajjá növekedett, amelyik

megoldotta a túlnépesedési problémáját. Nemcsak megszűnt a szüksége annak, hogy fokozza a halálozását, de óriási áldozatokat hoz annak érdekében, hogy minél tovább, jobban és okosabban éljünk. Az emberiség egyötödében spontán szűnt meg a túlnépesedés, és tudáshiányos lett a társadalom. Ebben az ötödben most is spontán, ösztönösen alakult át a társadalom osztály nélkülivé.

A legnagyobb változást mára az jelenti, hogy *megfordult az osztálytársadalmakra jellemző újraelosztás.* Az osztálytársadalomban a lakosság értéktermelő nagy többségtől vonták el a jövedelmet, és osztották szét az uralkodó osztályban. *A jelenkori fejlett társadalmakban pedig az adók többségét a gazdagok fizetik, és annak jelentős hányadát a szegénység csökkentése érdekében osztják vissza.* Ezt a jelenkor legdivatosabb közgazdásza, a francia Piketty azért nem értette meg, mert nem a jövedelem, hanem a vagyon elosztását vizsgálta. A tőkés osztálytársadalmakban a vagyon valóban koncentrálódik, de a jövedelmek nivelálódnak. Márpedig az utóbbi a fontosabb. Véleményem szerint a legnagyobb vagyonkoncentráció a feudális osztálytársadalmakban volt, hiszen a legnagyobb vagyont a termőföld jelentette, amelynek 99 százaléka a feudális Franciaországban az egyszázalékos földbirtokos osztály tulajdonában volt. Ez azonban azért okozott nyomort, mert a jobbágyok jövedelmének és munkaidejének jelentős hányadát a földesurak élvezhették.

HÁNY SZUVERÉN ÁLLAMRA VAN SZÜKSÉG EURÓPÁBAN?

Annyi szuverén államra van szükség, ahány jelentősen eltérő alépítményű társadalom van. Ezt ugyan elméletileg min-

den materialista társadalomtudós elfogadta és elfogadja, de máig nem tisztázták, hogy az államon belül melyek azok az alépítményi pillérek, amelyek szuverén államot igényelnek. Ezzel Marx sem foglalkozott, mert a kommunista államot tartotta olyan felépítménynek, amely minden kultúrában, minden fejlettségi fokon ideálisan működik. Ebből fakadt, hogy az oroszországi marxisták, a bolsevikok is azt hitték, élni lehet az alkalommal, a forradalomban győztes Oroszország is lehet, ha nem is kommunista, de szocialista állam, amelyik megvárja, hogy a fejlett államok munkásosztályai győzzenek, és azok majd egymást segíthetik. Amikor pedig a fejlettebb társadalmak marxistái nem lettek bolsevikok, továbbra is reálisnak tekintették, hogy az ideálisnak tartott társadalmi felépítményüket fenntartják. Fel sem mérült bennük, hogy csak a legfejlettebb társadalmak képesek túllépni az osztálytársadalmi formán. Az sem zavarta őket, hogy már a 20. század elején három egymástól lényegesen különböző marxizmus alakult ki a három eltérő európai kultúrában.

A legfejlettebb puritán népek tőkés osztálytársadalmában a *marxizmus szociáldemokrácia* lett. Ezek a fejlett és puritán népek a tőkésállamokban a jóléti társadalmak építését szorgalmazták. Feltételezték, hogy békés módon is felépülhet a kommunista, vagyis az osztály nélküli társadalom. A latin népek marxistái radikálisabb utat választottak, *eurokommunisták* lettek. Ezek valamivel az élvonal mögött álltak, a marxizmus középvonalasai, a kereszténységük pedig római katolikus volt. A kelet-európai és a balkáni népek *bolsevik kommunisták* voltak, akik hittek abban, hogy a politikai diktatúra képes az elmaradottabb társadalmakban is fenntartani a munkásosztály hatalmát. Ezek a népek

nagycsaládosok és ortodox keresztények voltak.

Általánosan azt mondhatjuk, hogy Marx halála után viszonylag gyorsan, a marxizmus a Nyugat három kereszténységére épülő három ideológia lett. A fejlett társadalmak történelmi materialistái ugyan nem vetették el a történelmi materializmus alapelvét, amely szerint csak a fejlettebb társadalmak lehetnek képesek a fejlettebb társadalmi felépítmény kialakítására, de Marxhoz hasonlóan, az általuk kitalált felépítményt, a liberális demokráciát a legjobb megoldásnak tekintették.

A jelenkori társadalom alépítményének egyik fő pillérét a 20. század elején Max Weber ismerte fel. Kijelentette, hogy a jelenkorban csak a protestáns népek képesek arra, hogy a többi kultúránál hatékonyabb felépítményt működtessenek. Ő még a puritán vallásról beszélt, mert hite szerint a Nyugat protestáns népei a puritán kereszténységüknek köszönhetik, hogy puritán módon viselkednek. *Weber tehát egy felépítményi elemet tekintett a legfontosabb alépítménynek.* Nem vette tudomásul, hogy az angolszászok, a germánok és a skandinávok eleve, tehát a kereszténységük előtt is puritán népek voltak, és azért szakadtak ki a latin népek kereszténységéből, mert azt nem tekintették számukra elég puritán vallásnak. Weber ösztönösen nem volt következetes történelmi materialista, a felismerését mégis óriási jelentőségűnek kell tekinteni. Már 1905-ban leírta, ami mára bekövetkezett, *a világ társadalmi élcsapatába csak a puritán népek kerültek be.* Nyugaton az angolszász, a germán és a skandináv népek országai, a Távoll-Keleten pedig Japán és a „kistigrisek” lettek fejlettek. 1990 óta pedig az emberiség másik ötödét jelentő Kína járja az élvonalba kerülés útját.

A TÁRSADALMI FEJLETTSÉG

Weber sem ismerte fel a társadalmi siker másik fő pillérét, a *népszaporulat leállását*. Bármennyire egyértelmű, hogy minden sikeres társadalom nemcsak puritán, de a túlnépesedés is megszűnt, ez nem tudatosult. Csak a kínai vezetés ismerte fel, ami mint elmélet, már a 20. század elején megjelent, hogy az 1-2 ezreléknél gyorsabb népességnövekedés elviselhetetlen vagyunképzési igénnyel jár. Ennek ellenére még nyomát sem találtam annak, hogy valaki ezt úgy értelmezte volna, hogy az osztálytársadalmon való túllépés másik feltétele a túlnépesedés leállása. Nehezen magyarázható, hogy néhány alulnépesedett, puritán országon kívül csak olyan társadalom lett sikeres, amelyikben a népesség spontán szaporodása 1-2 ezrelék alatt volt. Ez is csak azért történhetett meg, mert minden sikeres állam támogatta a gyermekvállalást.

Minden osztálytársadalom fokozta a halálózást, és üldözte a tudásvágyat, ezzel szemben minden *fejlett társadalom nemcsak anyagilag támogatja a gyermekvállalást, de ingyen védi az egészségüket, és oktatja őket*. Ennek nyoma sem volt az osztálytársadalmakban. A reformáció volt az első vallás, amelyik meghirdette az ingyenes, alapfokú oktatást, ezt azonban csak a vallási művek megismerése érdekében tette. Évszázadokig a nép kezében az egyetlen könyv a Biblia volt. A hatosztályos oktatást az ellenreformáció is átvette. A Nyugat számára rendkívül pozitív hatása volt annak, hogy a nyugati kereszténység megtanította olvasni a híveit.

A marxistákhoz hasonló módon viselkedtek a liberalizmus hívei, akik szerint a fejlettebb társadalom csak a liberális demokrácia útján épülhet ki. Azt vallják,

hogy minden kultúrában, annak minden fejlettségi fokán az egyedüli sikerre vezető út a politikai demokrácia. (Ezen az alapon a bolsevik Szovjetunió összeomlását is a demokrácia hiányával magyarázták és magyarázzák ma is.) Ennek jelentősen ellentmond, hogy 1990 óta Kína a világtörténelemben példátlanul gyorsan fejlődik annak ellenére, hogy a kommunista pártjuk politikai hatalma, diktatúrája fennmaradt. A demokrácia is olyan felépítmény, ami csak a társadalmi fejlettség bizonyos szintjén lehet hatékony, ha létrejöttek az alépítményi feltételei. Ezt a szintet, a tapasztalatok alapján, csak az olyan társadalmak érhetik el, ahol az egy lakosra jutó jövedelem elérte a 20 ezer dollárt, az iskolázottság pedig meghaladta a 12 évet.

AZ EURÓPAI UNIÓ SZÜLETÉSE

Miért nem lehet Európa a népeinek közös állama? Európa heterogén, amely három nagyon különböző kultúrára oszlik. Ezt jól bizonyítja kereszténységének történelme. Először az első évezred végén azért vált ketté, mert a kiscsaládos Nyugat-Európa nagyon eltérő társadalmi alépítmény volt, mint a nagycsaládos Kelet-Európa és a Balkán. Aztán egy másik fél évezred után Nyugat-Európa is kettévált, mert a puritán angolszászok, germánok és skandinávok nem viselték el a latin népek nem puritán kereszténységét.

A hidegháború után a nagyhatalmi szerepét elvesztett két ország, Németország és Franciaország nagy formátumú vezetője, Adenauer és De Gaulle úgy gondolta, hogy a hidegháború során elveszített hatalmukat azzal állíthatják helyre, ha Európa nyugati felét államok közösségévé szervezik maguk alá. (A gyarmatbirodalmak fogalmával kifejezve, befolyási

övezetüké teszik Európát.) Az nemcsak nekik, de az alájuk szervezett államok vezetőinek sem tűnt fel, hogy Európa két örökösen egymással háborúzó tagja lett a két legjobb barát. Nemcsak a két alapító ország, de az alájuk szervezett vazallusok is örömmel vállalták, hogy a gazdagokkal közös államszövetség tagjai lehetnek. Úgy érezték, ezzel megszabadulnak a pénzük gyors inflálódásától, a kisebbrendűségüktől. Az sem tette kétkedővé a tagállamokat, hogy az EU-ba könnyű belépni, de kilépni szinte lehetetlen.

Az Európai Unió vámunióinak indult. Ez addig ártalmatlan, amíg a vámunió tagjai a saját devizájuk árfolyamát az érdekükhöz, a viszonylagos fejlettségükhöz és adóssághelyzetükhöz igazíthatják. Azt, hogy a közös keménységű valuta a kevésbé puritán és fejlett tagállamok számára öngyilkosság, nem vették tudomásul. Senki sem értette meg, hogy a vámunió csak akkor elviselhető a kevésbé fejlett, kevésbé puritán tagállamok számára, ha szabadon tudják módosítani a valutájuk keménységét.

Németország azonban felismerte, hogy számára nem várt előnyt jelent a közös keménységű pénz, amint a maastrichti feltételek már biztosítottak. A minden tagállamra kötelező maximum háromszázalékos költségvetési hiány azt jelentette, hogy minden tagországban közel azonos szinten kell tartani az inflációt, a pénzteremtés mértékét. Így a nem puritán, nem jó adózási fegyelmű tagállamok sem teremthetnek a költségvetési hiányukat fedező mennyiségű pénzt. Ezzel felrúgták a korábbi, Keynes által ajánlott módszert, hogy minden állam számára biztosítani kell a fedezet nélküli pénzteremtést, mert az kisebb károkozó, mint a pénzhiányból fakadó gazdasági válság. Vagyis minden

államnak annyi pénzt kell teremteni, amennyivel biztosítani tudja a kereslet és kínálat közti egyensúlyt. Ez ugyan nem azt jelenti, hogy nem kell törekedni a minél kisebb inflációra, csak azt, hogy *az infláció nélkül meg nem teremthető pénzügyi egyensúlyt inflációval is kisebb hiba megteremteni, mint elviselni a gazdasági válságokat.*

A tény, hogy a latin, különösen a mediterrán országokban lényegesen gyorsabb volt az infláció, mint a puritánokban, csak azt jelentette, hogy a latin népek nem képesek úgy takarékoskodni, adót fizetni, mint a puritán népek. Könnyebben költenek, fegyelmezetlenebbül adóznak, tehát nagyobb a költségvetési hiányuk, mint a puritánoknak. Az EU a latin országok külső eladósodását azzal oldotta meg, hogy pénzt ugyan nem teremthettek, de tőlük olcsón felvehettek olyan hiteleket, amelyeket tudvalevőleg soha nem lesznek képesek visszafizetni. Ezt a csapdát a puritán országok is örömmel fogadták. A pénzügyi intézetek számukra a hazaihoz képest magas kamatokkal állampapírokat vásárolhattak. Ráadásul ugyanis a pénzügyi minősítők is értékeseknek minősítették a mediterrán tagországok kötvényeit, amikről a laikusok is tudták, hogy soha nem fizetik vissza; hogy a hitelezők, elsősorban Németország, nem fogja leírni mint behajthatatlant, inkább újabb hitelekkel tartja életben a reménytelenül eladósodottakat.

A TÁRSADALMI HOMOGENITÁS ELŐNYE

A társadalmak fejlettségének a legmegbízhatóbb közgazdasági mércéje az ENSZ által használt három mutató, az egy lakosra vetített jövedelem, a várható életkor és az iskolázottság eredője. Ezt két mutatóval egészíteném ki: az egy lakosra jutó

vagyonnal és a lakosság számának változásával. Ezt a két mutatót azért tartom fontosnak, mert az első három megbízhatóan csak a társadalom elért állapotát mutatja meg. A másik kettő azt fejezi ki, hogy a népesség gyors növekedése eleve lehetlenné teszi a sikeres fejlődést. Ha egy ország társadalmi fejlődésének lehetőségét is látni akarjuk, vizsgálni kell, mekkora a nemzeti jövedelméhez viszonyított vagyona. Ez a mutató akkor alacsony, amikor a társadalom nem puritán, vagy gyorsan növekszik a lakossága.

A nem puritán módon viselkedő lakosság és a gyorsan növekvő lakosság esetében tehát eleve alacsony a nemzeti jövedelemhez viszonyított vagyon. Ahol a lakosság több eltérő kultúrából tevődik össze, ez az arányszám etnikumokként nagyon eltérő. Ilyen mért adatot csak az Egyesült Államokból ismerek: a távol-keleti etnikumúak vagyona a nemzeti jövedelem négyszerese felett van, a protestánsoké három és félszeres, a latin-amerikaiaké két és félszeres, a négerké egyszeres alatt van. Az ilyen adatokat látva, érthetetlennek tartom, hogy ezeket a társadalomtudományok nem használják. Véleményem szerint tehát jelenleg a társadalmi fejlődés elsősorban két tényezőkön múlik: minél puritánabb legyen a lakos-

ság, és minél lassabban változzon a lakosság száma. Ennek ellenére az előbbit nem mérik, az utóbbit ugyan mérik, de a jelentőségét nem veszik figyelembe.

A lakosság puritanizmusát a jövedelemhez viszonyított vagyon méri. Ezt a mutatót csak a föld- és a bányajáradék torzítja. 1990 és 2015 között a kínai iparosítás példátlanul magas bányajáradékot és viszonylag magas földjáradékot hozott létre, ezért a bányakincsekben gazdag országok aránytalanul meggazdagodtak. Ez a torzítás valószínűleg nem lesz még egyszer ilyen jelentős, mert a bányakincsek viszonylatában a kínaihoz hasonló kereslet nem várható.

Magyarországnak az euróövezetbe lépése az erősebb forintunkkal ugyan most nem lenne olyan veszélyes, mint a megalakulásakor, de a közös valutával lényegesen csökkenne az országunk szuverenitása.

Utószó

A véleményemet azért írtam le, mert veszélyesnek tartom, hogy a Fidesztől balra állók, mindenekelőtt a liberálisok szakemberei, jelenleg az euróövezetbe lépésünket azért támogatják, mert az EU liberális brüsszeli vezetése támaszuk lenne a magyar belpolitikában.